

ЗБОРНИК ГРАЂАНСКИХ ЗАКОНИКА СТАРЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ. Приредио др. *Михаило С. Ступар* професор Правног факултета у Београду. Титоград, 1960, изд. „Графичког завода“ (у кооперацији са „Савременом администрацијом“ из Београда), XIV + 522 с.

ПРАВИЛА ГРАЂАНСКИХ ЗАКОНИКА. С накнадним прописима, напоменама и подацима из литературе. Приручник за праксу, науку и законодавство југословенског грађанског права. Приредио др. *Михаило Вуковић* уз сарадњу др. *Мартина Ведриша* и *Ђуре Вуковића*. Загреб, 1961, изд. „Школске књиге“, СХХХII + 1182 с.

У размаку од неколико месеци, у току 1961, појавиле су се ове две збирке веома сличне намене. У првом реду, да омогуће, односно олакшају, примену правних правила, садржаних у грађанским законима старе Југославије, на тај начин што ће свима заинтересованима омогућити да на једном месту нађу сакупљена сва та правна правила. Без њих то не би било ни мало лак посао, с обзиром на чињеницу што су стара издања појединих законика углавном недоступна. За нашу праксу нарочито судску, а и за наставу, па и за научни рад, то је, међутим, од великог значаја, и биће тако догод не добијемо нове прописе из области грађанског права, све док та пространа и веома здачајна област права буде представљала углавном правну празнину. Отуда је појава ових збирки несумњив добитак, утолико пре и више што оне могу одиграти и значајну улогу у стварању нашег новог права, те је велики труд приређивача, уложен у овај посао, вредан сваке хвале.

Иако сличне по намени, збирке се знатно разликују по концепцији: проф. Вуковић се није ограничио на то да само сакупи текстове законика, већ је (у тридесет и четири „додатка“) дао и нове прописе из области грађанског права или у непосредној вези с грађанским правом. Правилно је, по нашем мишљењу, поступио што за материју, регулисане новим прописима, није давао текстове законика, тако да његова збирка садржи правна правила само тамо где још нема нових прописа, а нове прописе у свим случајевима где су они донети, те не долази у питање примена правних правила (на пример: Закон о наслеђивању, Закон о експропријацији, Закон о станбеним односима, итд.). Та особина збирке представља њену несумњиву предност са гледишта могућности практичне употребе, иако, додуше, стоји и чињеница (на коју указује сам проф. Вуковић у „Предговору“) да би „књига имала и нешто већу вриједност за науку да су репродуцирана сва правила законика“.

Материја је сређена према редоследу који она има у Аустријском грађанском законнику, уз чије су текстове додани текстови Српског грађанског законика. Даклем сналажењу у тој прилично компликованој ситуацији знатно доприносе и Преглед правила АГЗ која одговарају правилима СГЗ, као и Преглед правила АГЗ која одговарају правилима СГЗ, додати на крају књиге. После текстова долазе обимне напомене приређивача, у којима они критикују превод текста упоређујући га са изворником (што сведочи о њиховом изванредном познавању ове материје), дају укратко његову садржину (да ли је то било неопходно?), наводе потпуну праксу наших врховних судова, повезују материју упућујући на друга правила односно прописе, и врло често упућују читаоца и на стручну литературу. Сналажење у том веома обимном и разноврсном материјалу олакшава на почетку књиге штампани азбучни преглед садржаја, израђен веома подрбно и пажљиво, на око 130 страна.

Као што се може закључити из горњег кратког приказа, оквири књиге су шири него што то произилази из њеног наслова. Зато изгледа да би адекватнији наслов ове књиге био „Правни прописи и правна правила грађанског права ФНРЈ“.

Књига је технички добро опремљена, слова су добро одабрана и распоређена, а квалитет штампе добар, тако да се књига чита без икаквих тешкоћа и напрезања.

Књига, међутим, има један велики (и рекли бисмо чак неопростив) недостатак: она, као што се види из изложеног, садржи само правна правила Аустријског и Српског грађанског законика а не и правна правила Општег имовинског законика за Црну Гору. Ако пођемо од поставке (а она је ван сваке сумње) да се примена правних правила, садржаних у појединим од напред наведена три законика не ограничава само на подручје, на коме су они важили за време старе Југославије, што практично значи да, на пример, судови у Словенији могу примењивати правна правила ОИЗ, или они у Црној Гори правна правила АГЗ, итд., тежину тог недостатка не треба поткрепљивати било каквим другим разлозима. Чини нам се да би чак мањи недостатак био да су изостављена правна правила СГЗ а унета она ОИЗ јер је познато каквог су порекла и у како су тесним везама АГЗ и СГЗ, док на супрот њима, ОИЗ представља оригиналну правну творевину. Зато треба с правом претпостављати да ће баш правна правила садржана у ОИЗ често бити погоднија од оних, која садрже АГЗ или СГЗ. Поред тога, нема сумње да судови, у нашим данашњим приликама, применом најпогоднијих правних правила, обављају значајан стваралачки посао, усмерен ка образовању јединствених правила грађанског права за целу Југославију, а да би тај значајни посао могли обављати што боље, треба им створити могућност да се на једноставан начин упознају не само са неким већ са свим правилима, садржаним у сва три законика.

Проф. Ступар је, међутим, своју улогу приређивача свео искључиво на репродукцију потпуних текстова сва три законика. Његов допринос разјашњавању потребе и значаја тог посла садржан је у негуне две стране текста „Уместо предговора“. Проф. Ступар је врло добро поступио што је, ради пружања ширих и веома стручних обавештења о тим проблемима, одмах после тога прештампао изванредну и увек актуелну студију проф. Константиновића, објављену 1957 у *Аналима Правног факултета у Београду* под насловом „Стара „правна правила“ и јединство права“.

Проф. Ступар одлучио се, како поменуемо, да репродукује углавном само потпуне текстове сва три законика, дакле и оне њихове делове који више нису од интереса за праксу јер за односне материје постоје нови правни прописи (као, на пример, о наслеђивању), чим је, несумњиво, учинио услугу „онима који се из чисто научно-историских разлога интересују за њих“.

Сем наведених текстова, на крају је дат и Предметни регистар, који су израдили Слободан Петровић и Слободан Поповић. Такав је регистар неопходан да би се олакшало сналажење у увако обимном и разноврсном материјалу, какав су потпуни текстови три велика законика. Идеја регистра је веома добра: под истом одредницом он наводи одговарајуће чланове сва три законика. Недостатак је његов у томе што садржи релативно мали број само најважнијих правних институција.

Поводом техничке опреме ове књиге, треба упутити прекор издавачима („Графичком заводу“ из Титограда и „Савременој администрацији“ из Београда“) што су комбинацијом бледе штампе и тамне хартије отежали читање књиге.

Обе књиге имају, дакле, и своја преимућства и своје недостатке. Проф. Вуковић је материју обрадио врло детаљно; дао је и правне прописе и правна правила, издвојивши све оно што више, по данашњим схватањима, не спада у област грађанског права. Велики допринос су дали проф. Вуковић и његови сарадници што су уз одговарајуће прописе односно правила, дали стручне напомене, скупили сву судску праксу и добар део стручне и научне литературе из једне од најобимнијих области права. Проф. Ступар имао је, свакако, много мање претензије и, у оквиру

њих, учинио је све оно што је требало учинити. Преимућство његовог рада је што је у извесном смислу потпунији. Он је много више помогао теорији него пракси, а то је, чини нам се, приличан недостатак.

Приказане књиге се, према томе, на извештан начин допуњују: оно што нема у једној налази се у другој. Често ће се, отуда, морати за решавање истих проблема користити и једна и друга.

В. Петровић

ХРЕСТОМАТИЈА ПАМЈАТНИКОВ ФЕОДАЛНОГО ГОСУДАРСТВА И ПРАВА СТРАН ЕВРОПЫ, под редакцијом Академика В. М. Корецког. Москва, Государствено издательство юридической литературы, 1961, с. 1—950.

Ових дана у Москви је објављена збирка споменика феудалног права, која је састављена под редакцијом професора и академика Владимира Михаиловича Корецког.

Ова збирка почиње од државе старих Франака којима посвећује особиту пажњу. Извори нису дати потпуно него у изводу. Од франачких споменика ту су изводи из *Lex Salica*, затим из *Lex Saxonum* (802—803 г.), затим саксонских капитулара, уз које додаје и капитуларе Карла Великог (802—813 г.), затим грамате дате црквама од стране франачких владалаца Дагоберта I и Карла Великог. Збирка франачких извора употпуњена је прописима о владалачком имунитету, формуларима за поједине послове, од којих и формулар о продаји слободног човека за случај да он сам себе продаје другоме. Ту долази и кодификација епископа Кинцмаруса (882 г.) о уређењу царског двора.

Друга глава посвећена је англосаксонској држави. Дат је низ извода из основних закона и устава, почев од VI столећа. Нарочито је обраћена пажња да се изложе извори после сваке нове најезде завојевача, показујући једнаки интерес за правила о политичком уређењу и правним односима у статусном и имовинском праву. Са нарочитим интересом у ову збирку су унети извори после дефинитивног образовања енглеске државе (XII век). Редактор се нарочито интересовао да прикаже оне изворе који су имали утицаја на стварање пороте, права личности, развој судства и судског поступка. Уз владалачке и судске акте редактор је врло правилно изнео као извор у опширном изводу и трактат *Henrici de Bracton de legibus et consuetudinibus Angliae* (трактат о енглеским законима и обичајима из средине XIII века). Овај трактат и анотације које су му додате током XIII века показују какву су снагу имали научни радови у XIII и XIV веку. Он објашњава и борбу обичајнога права са краљевским статутима која почиње крајем XIII века.

Специјалну пажњу ова збирка обраћа закону о радницима (1349—1350 г.), трактату анонимног писма, о правилима вођења Парламента и трактатима политичког карактера Џона Фортескјуа (Fortescue), тако да се без великог труда читаоца може разумети прелаз из феудализма у почетак модерне енглеске државе.

С обзиром на утицај германског права на словенска права, овај зборник посвећује нарочиту пажњу немачким изворима. То чини вероватно и зато што су Маркс и Енгелс давали своје судове о развоју феудалног друштва користећи текстове тих извора. Међу њима су нарочито од значаја *Pax Moguntina* (1103 г.), Вормски конкордат, Саксонско огледало, Магдебуршки записи (1304 г.), Златна була (1356 г.), *Constitutio Carolina* (1532 г.), као круна феудалне реакције после сељачких буна.

Романским земљама такође редактор даје доста места, при чему треба поменути шпанске (Огледало Алфонза X из краја XIII века и прописе